

Una aportació a la trajectòria del pintor Antoni Viladomat i Manalt¹

Ramon Ribera Gassol

Antoni Viladomat i Manresa²

De moment en sabem molt poca cosa sobre Antoni Viladomat (Barcelona, 1678-1755) i l'activitat pictòrica que dugué a terme a la ciutat de Manresa; Francesc Miralpeix comenta que Joaquim Fontanals del Castiello exhaustiu resseguidor de la producció del pintor, va deixar o es va quedar el seu estudi *Antonio Viladomat. El artista olvidado y maestro de la escuela de pintura catalana del siglo XVIII. Su época, su vida, sus obras y sus discípulos. Barcelona, 1877*, incomplet però que a l'índex geogràfic s'hi preveia un capítol sobre els treballs manresans del pintor³, per tant no sabem si aquesta nova obra havia passat desapercebuda o no al referit estudiós.

Fins al present hi havia documentades dues obres del pintor que es conserven a la ciutat manresana:

- L'Assumpta i Tots els Sants. oli/tela. 1728-1750. Actualment a la capella de la Puríssima Concepció, però el seu emplaçament original era a la capella de la confraria de Tots Sants. Basílica de Santa Maria de l'Alba.⁴
- Pentecosta. oli/tela. s.d. Podria provenir d'algun convent suprimit de la ciutat. Museu Comarcal del Bages.⁵

Ara a aquestes dues obres esmentades, hem d'afegir-hi la que presen-

La Mareddedéu del Roser fent entrega del Rosari a Sant Domènec de Guzmán. Antoni Viladomat. Convent de la Mareddedéu dels Àngels i Santa Clara, Manresa.

tem en aquest estudi i que es troba ubicada en una dependència del Convent de la Maredeu dels Àngels i Santa Clara.

El convent de la Maredeu dels Àngels i Santa Clara⁶

Quan el 1322 el paborde de Santa Maria va autoritzar la construcció del convent de Santa Clara, en l'indret escollit ja hi havia una capella romànica dedicada a sant Blai la qual els hi fou concedida a la comunitat de religioses clarisses que si establiren, quedant inclosa la construcció dins el recinte monacal, el 1342 començaren les obres del claustre amb el suport reial. A partir del segle XV començà ha haver-hi una davallada de vocacions que es perllongar fins al segle XVI, quedant-hi el 1546 només dues religioses; l'última monja clarissa sor Jerònima Parés o Peres va morir l'any 1599.

Deshabitat el convent, els consellers manresans davant aquesta situació es posaren en contacte amb diverses ordes religioses (franciscans, carmelites, dominicans) oferint-los-hi la possibilitat d'establir-se en l'edifici, però les gestions resultaren infructuoses. Finalment les religioses dominiques del convent de la Maredeu dels Àngels de la ciutat de Barcelona acceptaren la proposta i el 27 de febrer de 1602 es va signar un acord sobre la fundació i dotació del convent manresà; el Bisbe de Vic el refundà de nou el 17 de març d'aquell mateix any, es realitzaren noves construccions que s'afegiren a les ja existents. Des d'aquell moment el convent rebé el nom de Maredeu dels Àngels i Santa Clara, en un primer moment la comunitat estava formada per dotze religioses i presidida per l'abadessa Beatriu de Josa i Cardona.

És un dels edificis més antics de Manresa, i que conté elements artístics arquitectònics que van des del romànic fins al modernisme.

Esmentar que la fama d'Antoni Viladomat, no era desconeguda en l'orde dels dominics, sobretot en la bran-

ca masculina, ja que entre el període de 1740-1749, el pintor rebé l'encàrrec de realitzar quatre quadres (s'apunta possiblement que foren els Misteris de Crist) per a l'avantcapella del Roser de l'església del Convent de Santa Caterina Màrtir de Barcelona (Francesc Miralpeix. Apartat II.8." Els darrers anys". *Tesi Doctoral*. pàgs. 149-153).

La Maredeu del Roser fent entrega del rosari a sant Domènec de Guzmán⁷

De moment ha estat infructuosa la recerca documental a l'arxiu conventual referent al quadre; en l'actualitat era considerat d'autor anònim.

- Oli sobre tela.
- 1,16 x 90 cm.

Segons la història, sant Domènec va anar al sud de França per convertir als que s'havien apartat de l'església i seguien l'heretgia albigea; en la població de Prouille, el sant va fundar un convent per a dones joves convertides on hi havia una capella dedicada a la Maredeu. Un dia que va anar a l'esmentada capella a orar va demanar a la Verge Maria la seva ajuda o intercessió, perquè l'ajudés en el difícil treball de convertir persones a la fe cristiana; la Verge va escoltar els seus precis i acudir en la seva ajuda apareixent-se-li i fent-li entrega d'un rosari, li ensenyar a resar-lo perquè en propagués el seu culte i així aconseguiria moltes conversions.

L'escena es situa en un espai físic un tant indefinit (encara que simbolitzi la capella), tot el terra està cobert per un enllosat, mentre que al lateral esquerre, al darrere dels dos Sants, hi ha unes columnes amb basament deixant entreveure vegetació, aquestes estan parcialment cobertes per núvols i al davant de les quals en la part superior hi trobem dos àngels de nens de faccions abocetades amb els braços estesos i la mirada envers l'escena central, els cossos coberts per uns drapejats, un en vermell i l'altre en blau (el que més està en un segon pla).

En l'espai central, a la part dreta agenollats, damunt una tarima hi ha

sant Domènec (fundador de l'orde dels Predicadors i impulsor de la devoció del Rosari), barbat, amb nimbe, amb la mirada envers la Verge Maria i el Nen Jesús, té el braç dret estirat agafant el rosari que li entrega la Verge, mentre que la mà esquerra la recolza sobre el pit; en els peus (com si fos l'eix de simetria del quadre) hi han els atributs habituals que acompanyen al Sant, un gos sentat amb el cap entregat cap al costat dret i la mirada dirigida cap a l'espectador, sostenint amb la boca una torxa encesa i que a la vegada està recolzada en el globus terraqüi que té al seu costat, que simbolitza la Terra, i que amb aquesta ha d'il·luminar l'ardent paraula del missioner de la fe, segons explica la llegenda, la mare de sant Domènec durant l'embaràs del seu fill va somniar que donaria a llum un gos, que amb una torxa incendiaria el món, al darrere d'aquest la creu de doble travesser. En un segon terme Antoni Viladomat incorpora la figura de santa Caterina de Siena (terciària dominica) representada com una dona jove (es diu que va morir als trenta-tres anys), amb nimbe i corona d'espines (símbol de la Passió de Crist, i que ella preferí dur en detriment de la corona de roses), amb les mans creuades al pit, en una d'elles es veu l'estigma, que segons la tradició els va rebre l'u d'abril de 1375, la mirada també posada envers la Verge amb el Nen.

A la part dreta un núvol dens (que en la part inferior dreta deixa visible un arbreda i un petit fragment de cel), i del qual en la seva part inferior emergeixen caps alats (les ales de tonalitat rogenca) de querubins de galtes molsudes, mentre que un de cos sencer, recobert amb un drap vermell, amb la mirada envers l'espectador i amb els braços estesos, està senyalant les figures de la Verge Maria i el Nen Jesús (irradiant llum en tota la part superior) que es troben al capdamunt del núvol; la Maredeu, d'estilitzada figura i de moviment "serpentinatto", duu un vestit cenyit de color rosenc i d'ampulós mantell blau i el cap cobert amb un vel blanc, amb el cap lleugerament inclinat cap el costat dret i la mirada cap a baix,

amb el braç dret fa entrega del rosari a sant Domènec i amb l'esquerra sosté al Nen Jesús (també d'estilitzat cos) que està dempeus (la cama dreta flexionada cap endarrera) damunt la cama esquerra de la seva mare, recobert amb una peça de roba blanca que li puja cap als dos braços, mirant l'acció de la Verge i els dos sants mentre que amb la mà dreta està donant la benedicció. A diferència de les altres representacions que el pintor féu del Nen Jesús, de moment aquesta és l'única en el qual el veiem plantat.

Una composició reeixida, d'estructura piramidal, on l'artista juga en la composició amb un seguit de diagonalitats; possiblement és deutora o s'inspirés en certs aspectes en alguna estampa o gravat.

Detallem a continuació, a tall d'exemple, alguns recursos formals i iconogràfics que trobem en el quadre i que Antoni Viladomat emprà en altres pintures (només n'esmentem algunes):

- L'element arquitectònic de les columnes, segons Francesc Miralpeix es deu a la influència de l'art del pintor italià Ferdinando Galli da Bibiena (veure apartat II.4.A. "Sobre Ferdinando Galli da Bibiena". Tesi Doctoral. Pàg. 70-76); les podem veure en obres com: sant Francesc renuncia als seus béns sota la protecció del Bisbe d'Assís (MNAC), sant Vicenç màrtir (Monestir de Poblet), Martí de sant Esteve (Església parroquial de Santa Maria, Mataró), sant Ignasi de Loiola (Col·lecció M.M., Barcelona), L'estiu (MNAC).
- Els àngels nens amb els braços estesos, similituds amb els que hi ha en l'Aparició de la Sagrada Família a sant Francesc al pessebre de Greccio (MNAC), els del quadre Mort de sant Narcís (Catedral de Girona), sant Ignasi de Loiola (Col·lecció M.M., Barcelona), sant Josep amb el Nen (Catedral de Tor-

tosa), Fundació de l'Orde de la Mercè (Col·lecció Jaume Xarrié, Barcelona).

- L'àngel nen que amb la mirada s'adreça a l'espectador: sant Francesc dona a Jesús tres monedes símbol del triple vot (MNAC), sant Josep amb el Nen (Catedral de Tortosa), sant Josep i el Nen adorats per Santa Teresa (Església parroquial de Santa Maria, Mataró), Mort de sant Josep (Església de Sant Josep, Mataró), Somni de sant Josep (Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, Barcelona).
- La imatge de la Maredeu presenta un cert paral·lelisme amb la del quadre Jesús concedeix a Sant Francesc la indulgència de la Porciúncula (MNAC).
- Els trets físics del sant Domènec de Manresa, ens recorden diversos personatges masculins de d'altres quadres, però destacarem la similitud amb el sant Agustí del quadre La Sagrada Família i sant Agustí (Museu del Prado, Madrid).
- El sant dominic el trobem representat en altres obres conservades de temàtica dominicana: Abraçada entre sant Francesc i sant Domènec (dibuix. MNAC), en el qual hi trobem la figura del gos amb la torxa encesa i el globus terraquí, Verge del Roser amb el Nen, sant Domènec i sant Ramon de Penafort (Hospital de de la Santa Creu i Sant Pau de Barcelona) en aquest el Sant també està acompanyat pel gos amb la torxa, però no hi ha el globus terraquí.

Francesc Miralpeix en l'apartat VII.4 "Altres obres atribuïdes per la historiografia, perdudes o en indret desconegut". *Tesi Doctoral*, esmenta diverses obres, on hi està representat el sant: Verge del Roser amb santa Rosa de Lima i sant Domènec (467:467 b) la va descriure Joaquim Fontanals del Castillo (1877). Col·lecció del restaurador Miquel Ara-

gón / Col·lecció desconeguda (pàg. 1127), Verge del Roser amb sant Domènec, sant Ramon i santa Clara (484), el va esmentar Joaquim Fontanals en la pàgina 143 del seu llibre de 1877. Col·lecció particular desconeguda. (pàg. 1150). També n'esmenta una on el tema és santa Caterina de Siena. Col·lecció Josep Pujol Baucis (495) (pàg. 1166).

NOTES

1. El meu agraïment a la Comunitat de Religioses Dominiques del Convent de la Maredeu dels Àngels i Santa Clara.
2. Per a més informació sobre la vida i l'obra del pintor, veure la tesi doctoral de Francesc MIRALPEIX i VILAMALA, *El pintor Antoni Viladomat i Manalt. Biografia i Catàleg Crític*. Universitat de Girona. Girona, 2004.
3. Francesc MIRALPEIX, Una pintura d'Antoni Viladomat i Manalt (1678-1755) a Manresa: l'Assumpta de Santa Maria de l'Alba. *Locus Amoenus*, nº 5. Universitat Autònoma de Barcelona, 2000. pàg. 230.
4. Francesc MIRALPEIX, Una pintura d'Antoni Viladomat i Manalt (1678-1755). Op. cit. pàg. 227-240/ Francesc MIRALPEIX, Tesi doctoral. Op.cit.pàg. 655-656.
5. Francesc MIRALPEIX, Tesi doctoral. Op. cit. pàg. 649-650.
6. Diversos Autors. *Diccionari d'Història Eclesiàstica de Catalunya*. Volum II. Editorial Claret-Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1998. pàg. 34.
7. Segons Aurora Pérez, a Catalunya la devoció a la Maredeu del Roser fou intensa, augmentant a partir del Concili de Trento i també al fet que al resar el Rosari, els cristians guanyessin la batalla de Lepant contra els musulmans el 7 d'octubre de 1571, instantant-se aquest dia la celebració de la festivitat de la Maredeu del Rosari. A partir del segle XVII és quan es representarà la Verge amb el Nen Jesús, sant Domènec i s'incorporarà també la figura de santa Caterina de Siena, per influència o prenent com a model el retaule de la Maredeu del Roser que hi havia a l'església del Convent de Santa Caterina Màrtir de Barcelona, on hi tenia la seva seu la més important confraria del Roser de Catalunya. Aurora PÉREZ i SANTAMARIA, Iconografia de Nuestra Señora del Rosario en Cataluña. *Boletín del Museo e Instituto Camón Aznar*. nº 37. Saragossa, 1989. pàg.121-142.

Ramon Ribera Gassol
Historiador de l'art